

СТЕВАН ЈОВИЧИЋ

МОГУЋНОСТИ ПОКРЕТАЊА ФИЛМСКЕ
ПРОИЗВОДЊЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ ДОНОШЕЊЕМ
ЗАКОНСКИХ ПРОПИСА О ТАКСАМА ЗА
СТРАНИ ФИЛМ И ОБАВЕЗНОМ ПРИКАЗИВАЊУ
ДОМАЋИХ ФИЛМОВА

У скоро свим земљама света постоје специјализоване, углавном државне, организације које штите интересе домаће филмске производње, а држава помоћу законских одредби поспешује развој филмске уметности. Без такве заштите тешко да би могле да опстају и велике кинематографије као што су француска, италијанска, шпанска или немачка. У нашој земљи веома су ретки периоди када је домаћи филм био заштићен од стране државе, а његово финансирање условљено приходима које доноси приказивање страних филмова. Непосредно после завршетка Другог светског рата држава је уложила веома велика средства у покретање домаће филмске производње (изграђени су и оспособљени за снимање филмски атељеи у Београду, Будви, Загребу, Љубљани, Сарајеву) и у кинофикацији земље, али већ од 1952. године кинематографија је препуштена тржишним условима, а закони који су је штитили никада нису доследно спроведени, нити су условљавали од дистрибутерске и приказивачке мреже истинску заштиту домаћег филма.

Југословенски филм је опстајао захваљујући само људима који су успевали да нађу путеве за стварање услова да се филм развија. Међутим, потребно је рећи, по ко зна који пут, да ни једна уметност није толико допринела афирмацији наше културе у свету као филм, а он је увек био у подређеном положају у односу на друге уметнос-

ти. То је посебно приметно на просторима Црне Горе где се већ дуго филмска производња одржава захваљујући пре свега ентузијазму стваралаца и прегалаштву приказивача који одржавају у каквом таквом стању руиниране биоскопске дворане и амортизоване уређаје за пројекције филмова.

Да би се одржала и оживела производња домаћих филмова, (који се све чешће називају и "покретним сликама", пошто се више не може занемаривати појава нових техника снимања и обраде филмова), неопходно је да у овом тешком времену и беспарици држава својим инструментима и законским прописима обезбеди услове за развој домаће филмске производње, али и омогући да снимљена дела допру до гледалаца и путем телевизије али и биоскопских сала, у које се морају улагати средства. Сада је последњи тренутак, због даљег рада генерације уметника који су афирмисали у светским размерама наш филм, да се створе услови за обезбеђивање средстава за оживљавање домаће филмске производње и осавремењавања технике за снимање, као и модернизовање сала за приказивање филмова, као једини начин да наш филм опстане.

Данашња ситуација, у којој се налази и наша осиромашена привреда и начин увоза страних филмова, подсећа на период краја двадесетих и почетка тридесетих година овог века. Ентузијастички су и тада покушавали да снимају филмове, које власници биоскопа нису хтели да приказују, пошто је репертоар био попуњен страним филмовима које су преко заступника, под веома неповољним условима, изнајмљивали биоскопима са најамнинама које су често прелазиле 50% оствареног прихода. Данас имамо скоро потпуно исту ситуацију, само су најамнине сада понекад и веће од оних које су биоскопи наметали предратни дистрибутери.

Међутим, 1931. године држава је интервенисала серијом закона и уредби да би покренула и заштитила домаћу кинематографију. То је изазвало незадовољство страних фирми и њихових представника. Држава је после извесног времена, због притиска углавном Америке и Немачке, уредбу повукла, али је она за време свога деловања дала изузетне резултате за развој домаћег филма. Примера ради, потребно је поменути да је тада снимано више документарних филмова него у многим периодима савременог доба. Сада би, мислим, на основу свих претходних искустава и сагледавања стања у југословенској кинематографији, уз помоћ закона и регулисања пословања у области производње, дистрибуције и приказивања било могуће створити повољне услове за развој, на начин како је то урађено у европским земљама које подржавају домаћу производњу, али и примењујући нека искуства из наше прошлости.

У циљу помирења различитих интереса а за добробит уметности "покретних слика", предлажем, за почетак, неке чланове

будућег Закона или Уредбе за посредну заштиту производње и приказивања домаћих филмова, што подразумева да се:

а) При министарству... (трговине, индустрије, финансија, културе, информација) образује самостална установа или одељење са задатком:

- да уређује и надзире увоз, производњу, изнајмљивање и приказивање филмова;

- да унапређује домаћу филмску производњу;

- да помаже производњу и коришћење филмова у културне, просветне и пропагандне сврхе у земљи и иностранству.

Ближе одредбе о саставу установе, начину рада и средствима као и њиховом руковању и утрошку, утврђује влада или министарство које она одреди.

Приходи за издржавање институције остварују се од такса за издавање одобрења за приказивање филмова и коришћење пратећег материјала (плаката и др.), од новчаних казни предвиђених за непоштовање донетих уредби и из средстава добијених из буџета...

б) Да би телевизија постала заинтересована да помаже домаћи филм, потребно је условити приказивање страних филмова на телевизијским станицама са процентом обавезног приказивања домаћих филмова, а да би се домаћи филмови могли снимити потребно је да телевизије планирају средства и улажу их у производњу. Требало би размотрити и друге предлоге за финансирање домаћег филма, а пре свега следеће могућности:

- Телевизијске станице су обавезне да пре сваког емитовања играног филма прикажу и један документарни или краткометражни филм домаће производње. Телевизијске станице које емитују филмове дужне су да у том делу програма емитују најмање 5% филмова домаће производње.

- Под емитовањем филма домаће производње сматрају се само филмови који су снимљени у претходној и текућој години у предузећима и организацијама регистрованим за филмску производњу.

- Предузећа или агенције које се баве увозом страних филмова и њиховим изнајмљивањем за приказивање у биоскопској мрежи или за емитовање на телевизијским станицама, обавезни су да филмове пријаве и добију регистрациони број, да би могли добити одобрење за коришћење на територији Југославије, или Србије, или Црне Горе, односно на местима где се страни филм приказује или емитује.

Некада је то било веома лако контролисати издавањем регистрационе књижице коју је оверавала, у сваком месту где се филм приказује, надлежна финансијска или друга служба.

- Организације које се баве приказивањем филмова обавезне су да од укупне метраже приказаних филмова буде и најмање 2% домаће производње.

Разлог што се предлаже овако мали проценат условљен је пре свега малим бројем дворана, које су у веома лошем стању, са застарелом техником, и релативно малим средствима којима располаже биоскопска мрежа у односу на телевизијску. На пример: само око 30 дворана у земљи свакодневно приказује филмове, а некад је тај број премашивао и 1.000 Њихово удруживање средстава за снимање неког филма не би било значајније у финансијском погледу.

- Опорезивањем са веома малим процентом уређаја за телевизијско емитовање и уређаја за снимање и коришћење разних магнетских и дигиталних записа.

Таква одредба омогућила би да се створе иницијална средства за набавку квалитетних савремених уређаја за снимање, јер у овом тренутку у земљи не постоји ни једна савремена филмска камера, а без које је немогуће снимити филм који би задовољавао светске стандарде.

Ово је само неколико примера за разматрање, односно за тражење начина да се покрене филмска производња, а више и боље се може урадити ангажовањем и уз помоћ Факултета драмских уметности у Београду, Академија уметности у Новом Саду и Цетињу, Удружења филмских радника у Београду, Подгорици и Новом Саду, научних и стручних филмских институција, филмских предузећа и министарстава културе, финансија, трговине, просвете, науке... По угледу на постојеће прописе у земљама које стимулишу домаћу производњу, али не занемарујући прописе који су примењивани у нашој земљи а дали су добре резултате, требало би приступити научном и стручном сагледавању могућности за покретање и финансирање филмске производње. Тако би се створили и усвојили закони и уредбе који би били у сагласности са сличним уредбама у свету, а све у циљу поспешивања домаће филмске производње и стварања могућности да снимљени филмови буду и редовно приказивани, под оптималним условима.

Подстрек свим заинтересованим за одржавање националног идентитета требало би да буде забрињавајући податак да се свакодневно у земљи на биоскопским и телевизијским екранима приказује преко 250 страних филмова, а има дана када на репертоару телевизијских станица нема ниједног домаћег филма. У овом периоду, на крају 1998. године, приказује се више домаћих филмова у биоскопима него на екранима многобројних телевизијских станица,

којих у овом тренутку има више него биоскопа у земљи. Податак да се више домаћих филмова приказује у биоскопима него на телевизијама, показује да је то могуће само захваљујући томе што филмски прегаси и уметници стварају филмове који по свом квалитету, и уметничком, и комерцијалном, конкуришу светској производњи. У овом тренутку имамо на репертоарима биоскопа у земљи три домаћа филма која се премијерно приказују, а које је до сада видело преко милион гледалаца. Једна смо од ретких земаља у Европи чији су филмски аутори, поред низа награда и признања на многобројним фестивалима, освојили и две најпрестижније награде у протеклих неколико месеци. Имамо један краткометражни филм који је најнаграђиванији филм у свету од када се та врста филмова награђује.

Све то захтева да се научно и стручно образложи предлог за стварање услова за развој филмске производње и створе законске могућности да се обезбеде средства за домаћи филм из зараде која се остварује од страних филмова који се приказују на нашем биоскопском и телевизијском тржишту. Наши филмски уметници и наш филм то заслужују јер су својим успесима, понављам поново, више од било које друге уметности учинили на присуству и популарисању наше културе у свету.

Stevan Jovičić

DOMESTIC MOTION PICTURE PRODUCTION AND MODERNIZATION OF CINEMA

Summary

Domestic motion picture production and modernization of cinemas could be obtained by introducing taxes on the presentation of foreign films on TV and in cinemas. Also, by the obligation to present at least 2% of domestic films compared with foreign films and by paying minimal taxes on the importation of electronic equipment for recording and reproducing pictures.

